

Hoe ga je aan de slag met self-assessment?

1. Achtergrondinformatie voor de taalbeleidscoördinator/ directeur/zorgcoördinator/vakcoördinator

a. Wat en waarom self-assessment?

Binnen de visie van breed evalueren is het niet alleen de leerkracht die de leerlingen beoordeelt, maar ook de **leerlingen** zelf kunnen een **actieve rol** opnemen in het evalueren van elkaar en van zichzelf. Door zichzelf te evalueren krijgen leerlingen een beter zicht op het proces dat ze doormaken, op hun **sterktes en werkpunten** en op wat nog nodig is voor hen om een taak of opdracht tot een goed einde te brengen. Inzicht in het eigen leerproces is niet alleen van belang voor de verdere (taal)ontwikkeling van leerlingen, het zorgt ook voor een grotere **betrokkenheid** van de leerling bij zijn eigen leerproces.

Assessment is een brede term en betekent vaststellen, inschatten, beoordelen... van de (talige) competenties van leerlingen. Het is het verzamelen van informatie om mensen te helpen om beslissingen te nemen (Bachman & Palmer, 2010), te oriënteren, te ondersteunen en om het beleid vorm te geven. **Self-assessment** omvat zowel zelfbeoordeling als zelfreflectie:

- Zelfbeoordeling betekent dat een leerling betrokken is bij het beoordelen. De leerling kijkt kritisch naar zijn eigen product én naar het proces dat eraan vooraf ging. De leerling evalueert zichzelf op basis van vooraf opgestelde criteria. Dit impliceert ook dat leerlingen betrokken worden bij het opstellen of op de hoogte gebracht worden van die criteria.
- Zelfreflectie volgt op zelfbeoordeling. De leerling denkt na over zichzelf, zijn oordeel en zijn leerproces. De leerling kan hierbij beschrijven waar hij de volgende keer beter op moet letten en wat al goed ging.

b. Hoe kan je visie ontwikkelen met je team rond self-assessment?

Self-assessment betekent dat de leerling zichzelf evalueert, maar uiteraard moet je of je school er wel voor kiezen om met deze manier van evalueren te werken en hier tijd en ruimte voor te creëren. Self-assessment kan pas werken als er effectief rekening mee wordt gehouden in het eindoordeel. Deze vorm van evaluatie krijgt een plaats **naast de andere evaluatiemethodes** en krijgt voldoende gewicht in het totaalpakket. Gegevens verkregen uit self-assessment kunnen namelijk een aanvulling

zijn bij de overige bronnen van informatie over de leerling waarover een school beschikt. Je school geeft dan het signaal dat ze de inbreng van de leerlingen respecteren en dat ze openstaan voor overleg. Self-assessment kan dus deel uitmaken van het **evaluatiebeleid** en van het [taalbeleid](#) van je school.

2. Hoe pak je self-assessment concreet aan in de klas?

Een gebruiksvriendelijk instrument voor zelfevaluatie is het **portfolio**. Het portfolio is een persoonlijke map waarin leerlingen producten van zichzelf verzamelen. Een taalportfolio maakt de **talige ontwikkeling** van een leerling voor zichzelf en voor de leerkracht zichtbaar.

Meer informatie over het portfolio vind je ook [hier](#).

Wil je meer weten over een goed schrijfportfolio? Dat lees je [hier](#).

Een ander instrument dat geschikt is voor zelfevaluatie is het **logboek**. In een logboek houden de leerlingen hun verschillende werkzaamheden bij. Bij het maken van een presentatie over hun hobby kunnen leerlingen bijvoorbeeld noteren wat ze op welk moment gedaan hebben ter voorbereiding. Bij het schrijven van een lezersbrief als reactie op een krantenartikel noteren de leerlingen in hun logboek bijvoorbeeld dat ze eerst een stappenplan hebben gemaakt, vervolgens een kladversie van de brief, dat ze daarna de tekst reviseerden etc. Op die manier krijgt zowel de leerling als de leerkracht zicht op de stappen die werden genomen om tot het eindproduct te komen. In tegenstelling tot een portfolio, bestaat een logboek meestal uit reflecties op individuele ervaringen. Een portfolio geeft beter weer welk niveau de leerling al heeft bereikt of welke evolutie werd doorgemaakt. Maar door beide instrumenten te combineren, ontstaat inzicht in de doorgemaakte ontwikkelingslijn. Een portfolio en een logboek vullen elkaar dus uitstekend aan.

Meer informatie over het logboek vind je [hier](#).

a. Hoe verloopt de evaluatie bij self-assessment?

Leerlingen worden binnen de visie van breed evalueren net zoals bij **co-assessment** betrokken bij het opstellen van **criteria** voor de beoordeling. Via deze [link](#) maak je kennis met enkele werkvormen die zich hiertoe lenen. Iris Van Haudenhuyse, leerkracht Nederlands, [vertelt](#) over haar manier van werken met evaluatiecriteria die de leerlingen vooraf te zien krijgen.

Een andere manier om evaluatiecriteria te bepalen is de **T-kaart**. Dit is een kaart met een indeling in de vorm van een letter T. Ideeën kunnen worden geordend waardoor de vaardigheden meer betekenis krijgen voor leerlingen. Een voorbeeld van een T-kaart staat hieronder.

Samenwerken	
Betrokken bij groepsdiscussies	<ul style="list-style-type: none"> * Luisteren naar elkaar * Elkaar laten uitspreken * Argumenten opbouwen
Bijdrage in het groepsproces	<ul style="list-style-type: none"> * Vragen stellen als iets niet duidelijk is * Uitwisselen van informatie * Elkaar helpen * Samen planning opmaken * Bijdragen aan het gezamenlijke resultaat
Kwaliteit van bijdrage	<ul style="list-style-type: none"> * Anderen om hun mening of advies vragen * Inhouden sluiten aan bij de opdracht * Geen slordig werk afleveren * Opbouwende inbreng * Onderwerpen vanuit verschillende invalshoeken benaderen
Bereidheid	<ul style="list-style-type: none"> * Nakomen van de planning * Vooruit kijken, pro-actief voorstellen doen * Aan afspraken houden

Uit: Verstraete, E. e.a. *Coachingspakket breed evalueren 'Zie je wat ik kan?!'*. In opdracht van de Proeftuinen en in samenwerking met RVO society. http://www.diversiteitenleren.be/sites/default/files/fiche_T_kaart.pdf

Wanneer self-assessment een nieuwe werkvorm is in je school en noch de leerkrachten, noch de leerlingen hiermee vertrouwd zijn, is het aangewezen dat je zowel de leerkrachten als de leerlingen **tijd geeft om hierin te groeien**. Zie daarvoor *Hoe neem je dit op in het taalbeleid van je school?*

b. Enkele concrete voorbeelden waarbij self-assessment werkbaar is

- Via deze [link](#) vind je enkele concrete voorbeelden van self-assessment.

- Ook in het thema ‘Ongelooflijk maar waar’ uit de reeks Tatami komen twee zelfevaluatiemomenten en een moment van peerevaluatie voor:

“De jongeren worden uitgedaagd om in groepjes de uitgever van een tijdschrift te helpen. Zijn hele redactieploeg, inclusief de hoofdredacteur is op mysterieuze wijze verdwenen. De redactie werkte aan een themanummer over op het eerste zicht onverklaarbare fenomenen: mysterieuze verplaatsingen van doodskisten, klopgestenen, Ufo’s, de Bermudadriehoek en nog tal van andere verschijnselen. Zou er een verband zijn tussen het themanummer en de verontrustende verdwijning? In ieder geval heeft de uitgever al het materiaal verzameld en zoekt hij nu bekwame mensen die het tijdschrift kunnen voltooien. De leerkracht gaat in naam van de uitgever een contract aan met verschillende leerlingengroepen. Zij engageren zich om zelfstandig en binnen een bepaalde termijn het tijdschrift af te werken.”

Elk redactieteam splitst zich op in duo’s. Ieder duo neemt een aantal teksten en de bijbehorende opdrachten voor zijn rekening. De duo’s rapporteren aan elkaar over de stand van zaken en krijgen feedback. In een eerste moment beoordelen ze hun eigen inbreng in het productieproces aan de hand van een vragenlijstje dat de leerkracht heeft aangereikt. Het resultaat wisselen ze met elkaar uit en ze controleren of alle redactieleden het eens zijn met de zelfevaluatie.

Bron: http://cteno.be/?idMenu=126&id_materiaal=87

- In het attituderapport [“Goed bezig!”](#) voor de B-stroom van het Sint-Godelievecollege staat zelfevaluatie centraal. Eerst vult de leerling zijn deel in, aan de hand van volgende vragen:
 - Waarover ben je tevreden of trots?
 - Wat loopt meestal prima?
 - Wat lukt nog niet zo goed?
 - Wil je hulp inschakelen om een werkpunt aan te pakken?

Daarna vullen de leerkrachten aan, op een waarderende manier. Soms is een leerling te bescheiden, soms geeft de leerkracht situaties aan waarin een leerling zijn talent liet zien. Soms doet hij suggesties om een werkpunt aan te pakken. Uit een bevraging blijkt dat meer dan 80% van de leerlingen effectief aandacht besteedt aan hun werkpunten.

3. Hoe bewaak je het veilig klimaat van de leerkracht?

Elk team heeft andere kenmerken en binnen elk team heerst er een andere dynamiek. Een team kan bestaan uit teamleden die over heel wat knowhow beschikken en perfect op de hoogte zijn van elkaars kennen en kunnen. Een ander team kan bestaan uit teamleden met evenveel knowhow die nog wat minder zicht hebben op elkaars kennen en kunnen. Nog een ander team bestaat uit

leerkrachten die zoekend zijn en open staan voor vernieuwing of bestaat uit leerkrachten waarbij het invoeren van een vernieuwing op heel wat weerstand stuit.

Misschien herken je jouw team hierin of ziet jouw team er nog helemaal anders uit. Hoe je team ook gewoon is te werken en welke dynamiek er ook gangbaar is binnen je team, toch is het belangrijk het veilig klimaat voor elke leerkracht te garanderen. Bij elke vernieuwing of aanpassing heeft elke leerkracht het recht zich ondersteund te voelen. Een leerkracht die het gevoel heeft te mogen uitproberen, reflecteren, uitzoeken hoe een vernieuwing, in dit geval self-assessment, werkt, zal zich des te meer verantwoordelijk voelen.

Er rust dus een belangrijke taak bij de taalbeleidscoördinator, directeur of zorgcoördinator goed zicht te krijgen en te hebben op het team. Het **poolen van bestaande kennis en vaardigheden** die als inspiratie en begeleiding kunnen dienen om samen te leren, om uit te wisselen ...is een cruciale taak.

Voldoende **tijd nemen** om in kaart te brengen wie al werkt rond self-assessment, wie daar goede en mindere ervaringen mee heeft is belangrijk. Leerkrachten die ervaring hebben met self-assessment kunnen andere leerkrachten toelaten in hun klas om zo hun expertise te delen of kunnen getuigen van geslaagde lespraktijken of kunnen samen met leerkrachten die er minder of niet in bedreven zijn, uitzoeken hoe het voor hen zou kunnen werken. Op deze manier kunnen zij hun team stimuleren en aanmoedigen.

4. Hoe neem je self-assessment op in het taalbeleid van je school?

Om ervoor te zorgen dat self-assessment een blijvend aandachtspunt wordt van de leerkrachten in hun klaspraktijk, kan het opgenomen worden in het **taalbeleid** van je school.

Een taalbeleidsplan formuleert, nadat de beginsituatieanalyse gemaakt is, doelstellingen op **leerlingen-, leerkracht- en schoolniveau**. De doelstellingen op leerlingenniveau geven weer wat je school met de leerlingen wil bereiken, welke vaardigheden, kennis en attitudes ze moeten verworven hebben. Om deze leerlinggerichte doelstellingen te bereiken zijn ook doelstellingen op leerkrachtniveau vermeld. Deze verwoorden de inspanningen die de leerkrachten zullen leveren om de doelstellingen op leerlingenniveau te bereiken. Daarnaast wordt er ook op schoolniveau voor gezorgd dat de leerkrachten de leerkrachtdoelstellingen kunnen bereiken. Die inspanningen worden verwoord in doelstellingen op schoolniveau. Inspiratie hiervoor vind je bij *Hoe bewaak je het veilig klimaat van de leerkracht?*

Bij een goed werkend taalbeleid krijgen de **acties** die voortvloeien uit de doelstellingen blijvende aandacht om zo het positieve resultaat ervan te garanderen. De opvolging van de acties door de taalbeleidscoördinator, zorgcoördinator of directeur is dan ook cruciaal.

Hieronder vind je een voorbeeld van een deel van de doelstellingen van een taalbeleid van een school waarin aandacht is voor self-assessment bij schrijven. Dit voorbeeld is niet noodzakelijk van toepassing op elke school. Het moet steeds aangepast en verfijnd worden volgens de context van jouw eigen school. We noteren het hier enkel bij wijze van voorbeeld, als inspiratie.

Doelstelling op leerlingenniveau	<ul style="list-style-type: none"> • Alle leerlingen verwerven tegen het einde van schooljaar xx de vaardigheden en attitudes om aandacht te hebben voor en te reflecteren op hun schrijfproces.
Doelstelling op leerkrachtniveau	<ul style="list-style-type: none"> • Alle leerkrachten integreren in het schooljaar xx self-assessment bij 1/2 van de schrijfoopdrachten en in schooljaar xx bij alle schrijfoopdrachten.
Doelstelling op schoolniveau	<ul style="list-style-type: none"> • Alle leerkrachten ontwikkelen tijdens schooljaar xx de vaardigheden om self-assessment te integreren in hun lessen en de attitude er met collega's over uit te wisselen.

Om het voor de leerkrachten werkbaar en concreter te maken worden de doelstellingen op leerkracht- en schoolniveau vertaald naar acties. Deze acties moeten ervoor zorgen dat alle doelstellingen behaald worden, ook die op leerlingenniveau. Hieronder vind je een voorbeeld van een actiefiche die de doelstellingen concretiseert. Ook deze actiefiche kan niet zomaar overgenomen worden, maar moet aangepast worden aan de specifieke schoolcontext. Zo kan elke school binnen zijn context bekijken of het een actiepunten voor de hele school wordt of enkel voor bijvoorbeeld de eerste graad; of de taalbeleidscoördinator het infomoment coördineert dan wel de directeur; of er overleg is in vakgroepvergaderingen of op een pedagogische studiedag...

Actiefiche 'Integreren self-assessment bij schrijfpodrachten'

Wat?	<ul style="list-style-type: none">- In alle klassen en vakken self-assessment invoeren bij schrijfpodrachten.- Met alle leerkrachten visie ontwikkelen rond self-assessment.- Leerkrachten die vertrouwd zijn met self-assessment kunnen vrijblijvend collega's toelaten in hun les om van elkaar te leren.- Met alle leerkrachten ervaringen uitwisselen rond co-assessment.
Wie?	<ul style="list-style-type: none">- Alle leerkrachten worden betrokken.- De taalbeleidscoördinator coördineert het aanvangsinformomoment.- De taalbeleidscoördinator coördineert ervaringsuitwisselingsmomenten.
Wie volgt op?	<ul style="list-style-type: none">- De taalbeleidscoördinator en directeur
Wanneer?	<ul style="list-style-type: none">- Schooljaar xx (korte termijn): visie ontwikkelen met het team rond self-assessment; self-assessment integreren bij de helft van de schrijfpodrachten; tijdens vakgroepoverlegmomenten tijd voorzien om ervaringen uit te wisselen rond co-assessment met aanwezigheid van de taalbeleidscoördinator- Schooljaar xx(lange termijn): self-assessment integreren bij 75% van de schrijfpodrachten en tijdens vakgroepoverlegmomenten tijd voorzien om ervaringen uit te wisselen rond self-assessment met aanwezigheid van de taalbeleidscoördinator.
Informatiedoorstroom?	<ul style="list-style-type: none">- Infomoment begin schooljaar xx- Vast item op vakgroepvergaderingen
Hoe evalueren?	<ul style="list-style-type: none">- Vast item op beleidsoverleg met vakgroepcoördinatoren, taalbeleidscoördinator en directie.- Leerlingen en leerkrachten worden na elk schooljaar bevroegd over de invoering: hoe het loopt, wat ze eruit leren, wat er kan bijgestuurd worden.

Bronnen

Bachman, L. & Palmer, A. (2010). *Language Assessment in Practice*. Oxford; New York: Oxford University Press.

Bogaert, N. & Van den Branden, K. (2011). *Handboek Taalbeleid Secundair Onderwijs*. Leuven: Acco

Castelijns, J., Segers, M., & Struyven, K. (2011). *Evalueren om te leren. Toetsen en beoordelen op school*. Bussum:Coutinho.

Diversiteit in actie. (2013). www.diversiteitactie.be